

Wardęska, Zofia

Odczyt Susanne Délorme

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/3, 622-624

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

na następne spotkanie w listopadzie 1974 r.). Stwierdzono przy tym, iż obecnie istnieją właściwie dwa różne, niestety raczej izolowane wzajemnie, kręgi osób zajmujących się problematyką czasu. Pierwszy — to fizycy i kosmologowie, dla których koncepcje czasu są po prostu tylko intelektualnym narzędziem badawczym; drugi — to filozofowie i humaniści różnych specjalności. Dyskusja potwierdziła też tezę, iż potrzebę chronozoficznej integracji odczuwają raczej humaniści i filozofowie, lecz właśnie oni najważniejszą rolę w owym procesie integracyjnym — rolę jak gdyby zarodka krystalizacji — przypisują fizykom i ich stale rozwijanym koncepcjom czasu³.

Spotkanie to zasługuje na odnotowanie na tych łamach nie tylko jako jedna z imprez zorganizowanych przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, lecz także jako bardzo interesująca, raczej nie stosowana obecnie w naszym kraju forma współdziałania intelektualnego. Odpowiadając pierwotnemu znaczeniu terminu „symposium” czy raczej „sympozjon”, chyba bardziej niż wiele innych imprez oficjalnie noszących to miano (omawiane spotkanie nie zostało tak tytułowane przez swych organizatorów) — forma ta polega na swobodnej, niejako towarzyskiej rozmowie na temat określony zaledwie ogólnikowo, z której główny pożytek polegać ma na daniu jej uczestnikom szansy płodnych skojarzeń myślowych, a także interesujących kontaktów osobistych. Czy w tym konkretnym wypadku ta szansa zostanie wykorzystana — to okaże dopiero przyszłość. Sądzę jednak, iż w obecnych czasach pośpiechu i gorączkowości, także w pracy naukowej, podobne „chłodne”, „powolne” formy, nie obliczone na doraźny, z góry zaplanowany rezultat w postaci np. „rozpracowania” jakiegoś problemu lub choćby zbiorowej publikacji, lecz tylko na takie właśnie „dawanie szansy”, zasługuje na uznanie, na zrozumienie i szacunek.

Waldemar Rolbiecki

ODCZYT SUSANNE DÉLORME

W dniach od 25 do 29 marca 1974 r. przebywała w Warszawie na zaproszenie Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN Susanne Délorme, sekretarz generalny Société Française de Philosophie, członek Comité International Nicolas Copernic i Comité Français N. C. W odczycie wygłoszonym 27 marca w Pałacu Szańszca przedstawiła ona zebranym przebieg obchodów Kopernikowskich we Francji, w których organizacji prelegentka brała czynny udział, przyczyniając się do pogłębienia kontaktów naukowych francusko-polskich.

Dzięki serdecznej przyjaźni łączącej oba kraje oraz współpracy Centre International de Synthèse w Paryżu i Pracowni Badań Kopernikańskich ZHNI PAN w Warszawie, uroczystości Roku Kopernikowskiego przebiegały we Francji nie tylko interesująco, lecz także — co wielokrotnie podkreślała p. Délorme — w atmosferze wzajemnej życzliwości i zrozumienia. Stąd też obchody kopernikowskie przyczyniły się do pogłębienia kontaktów naukowych, czego najlepszym dowodem jest koedycja *Dzieł wszystkich* Mikołaja Kopernika. Warto też dodać, że Francja pierwsza odpowiedziała na apel utworzenia narodowego komitetu obchodów przez powołanie 25 marca 1971 r. Comité Français Nicolas Copernic.

Oficjalne rozpoczęcie Roku Kopernikowskiego poprzedziło otwarcie w listopadzie 1972 r. wystawy *Mikołaj Kopernik 1473—1543 i astronomia w Polsce*,

³ Tezę tę miałem przed kilku laty możliwość szerzej rozwinąć i uzasadnić we wspomnianym powyżej artykule *Międzydyscyplinarne studia nad czasem*, s. 57—69 (przeciwstawiając się pod tym względem poglądom J. T. Fräsera).

zorganizowanej przez Towarzystwo Historyczno-Literackie i Bibliotekę Polską w Paryżu, w gmachu tej ostatniej. Również w listopadzie (29 XI 72) w Centre International de Synthèse dr Zofia Wardęska wygłosiła odczyt *Copernic et les théologiens français du XVIe siècle*.

Uroczyste otwarcie obchodów kopernikowskich zainaugurował 19 lutego 1973 r. w Paryżu *Hold UNESCO*, który złożyli wielkiemu astronomowi przedstawiciele instytucji inicjujących i koordynujących imprezy naukowe roku jubileuszowego. Przemawiali René Maheu: *Hommage de l'UNESCO*, Janusz Groszkowski: *Hommage de la République populaire de Pologne*, Olaf Pedersen: *Hommage de l'Union internationale d'Histoire et de Philosophie des Sciences*, Bengt Strömgren: *Hommage de l'Union astronomique internationale*. W ramach uroczystości, która odbyła się w siedzibie francuskiego radia i telewizji (ORTF), uczestnicy wysłuchali koncertu (utworów Szymanowskiego, Pendereckiego i in.) w wykonaniu orkiestry symfonicznej ORTF (z udziałem solistów polskich K. Kulki i S. Wojtowicz) pod dyrekcją A. Markowskiego. 21 lutego (ekspozycja do 31 marca) otwarta została w Bibliothèque Nationale (Galerie Mansart) wystawa 1473—1973 *Nicolas Copernic ou la Revolution astronomique*. W tym samym dniu z inicjatywy Société astronomique de France w Institut Océanographique Avram Hayli wygłosił odczyt *Copernic: un Cinquième centenaire*; po czym wyświetlono film *Kronika życia* (reż. Bochenek). W kilka dni później, 27 lutego, w siedzibie CNRS ambasador Polski E. Wojtaszek zaprezentował pierwszy tom *Dzieł M. Kopernika*, którego koedycję podjął ośrodek paryski. 1 marca odbył się pierwszy pokaz filmu *Kopernik* (reż. Petelscy). 5 marca telewizja francuska w magazynie naukowym „Horizons”, redagowanym przez P. Ceuzin, nadała program poświęcony M. Kopernikowi *Le Soleil* w realizacji J. C. Lubchanskiego. Wymieniony wyżej cykl imprez zakończono 7 marca *Commemoration de 500e anniversaire de la naissance de Nicolas Copernic* w Institut Universitaire de Technologie, wykładami: Jean-Claude Pecker *Copernic, entre la prudence et la réalité*, Karol Górski *Le temps et la vie de Nicolas Copernic*, Maurice Bouvier-Ajam *Copernic économiste* — z udziałem ambasadora Polski. Organizatorami byli: L'Association France-Pologne, La Société d'Etude d'Histoire Economique et Sociale de la France i L'Institut de Droit Appliqué.

Po kwietniowej przerwie nowy cykl obchodów rozpoczął 2 maja w Planetarium uroczysty koncert *Hommage à Copernic*, zorganizowany przez Société de Amis du Palais de la Découverte, ORTF i Editions françaises de musique. Palais de la Découverte wspólnie z Comité français i Comité polonais był organizatorem największej wystawy kopernikowskiej, centralnej, zorganizowanej w ten sposób, aby jej odbitki można było zaprezentować w innych ośrodkach.

Wystawa *Copernic* eksponowana w Palais de la Découverte w Paryżu pokazana została we fragmentach w Aubenas, Besançon, Bourg, Privas i Rennes. Również w Togo 10 grudnia *Copernic et le système du monde*. W ramach XXXI Semaine de Synthèse, z inicjatywy Centre International de Synthèse, przy współudziale Société Astronomique de France i Comité Français Nicolas Copernic zorganizowane zostało w dniach 1—7 czerwca sympozjum naukowe *Avant, avec, après Copernic*. Tematem obrad, które otworzyli R. Taton i J. Kovalevsky, był pogląd na świat i jego konsekwencje epistemologiczne. Dyskusje toczyły się przy Table Ronde w Palais de la Découverte i Institut d'Astrophysique. Obejmowały następujące zagadnienia: 1. *De l'antiquité au moyen-âge: La terre au centre de l'univers*; 2. *Le monde à l'époque de Copernic et Copernic dans le monde*; 3. *Copernic et la révolution astronomique: Le soleil centre de l'univers*; 4. *Les idées coperniciennes au XVIe siècle. La place de l'homme dans l'univers*; 5. *XVIIe siècle. L'univers de Copernic observé et mathématisé*; 6. *L'attitude du XVIIe siècle face à l'héliocentrisme. Problèmes épistémologique*;

7. XIXe siècle. *Évolution de l'héliocentrisme. Apparition du galacto-centrisme*; 8. *La structure de la galaxie*; 9. XXe siècle. *Nouvel élargissement de l'univers. L'univers extragalactique*; 10. *L'univers en expansion. Modèles cosmologiques*. Wyniki obrad podsumowali wyciągając wnioski: historyczne — R. Taton, przewodniczący Comité Français NC; z dziedziny nauk ścisłych — J. Kovalevsky, przewodniczący Société Astronomique de France; filozoficzne — B. Suchodolski, Polska Akademia Nauk. Przewodniczył i zamknął obrady J. Bukowski, przewodniczący Comité International NC. Uczestnicy sympozjum mieli okazję do zwiedzenia Obserwatorium Astronomicznego w Paryżu i wystawy *Copernic*. W Palais de la Découverte został wyświetlony film *Kronika życia*.

Radio francuskie dwukrotnie, 18 czerwca i 10 listopada, poświęciło audycję *France-Culture* M. Kopernikowi. W pierwszej *Table ronde sur Copernic* wzięli udział: R. Taton, B. Leśnodorski, A. Segonds, M. Lerner, J. Verdet i J. Le Goff. W drugiej: *Evocation de Copernic* uczestniczyli W. Zonn i M. Cocagnac.

Poza Paryżem również inne miasta Francji włączyły się w nurt obchodów kopernikowskich. 12 stycznia 1973 r. Carpentras, gdzie w Association J. Sadolet miał odczyt J. Bernhardt *Copernic et l'aurore de la science moderne*, oraz została otwarta wystawa *Copernic* w Bibliothèque Inguimbertine. Następnie Lyon. Od 20 do 29 marca z okazji 500 rocznicy urodzin M. Kopernika Association Régionale France-Pologne Rhone-Alp zorganizowało *Journées Franco-Polonoises*. Odczyt okolicznościowy wygłosił Andrzej Woszczyk. Otwarto wystawę *Copernic*; wyświetlono film *Kronika życia*. Zespół „Śląsk” zaprezentował tańce polskie.

Obchody 500 rocznicy urodzin M. Kopernika w Nicei zainaugurowane 17 maja w obecności ambasadora Polski i konsula generalnego w Lyonie oraz władz lokalnych. Odczyty wygłosili Paweł Jan Nowacki *Copernic et son temps*; Jean François Dénisse *Copernic et l'évolution de science*; Maurice Bouvier-Ajam *Nicolas Copernic économiste*. W Obserwatorium otwarto wystawę *Copernic*.

W Aubenas 17 sierpnia Comité Français i Comité Polonais dla uczczenia pamięci Kopernika zorganizowało: wystawę *Copernic* w zamku Aubenas, odczyt Lucien Tartois *Copernic et son époque*, a w części artystycznej — koncert i film *Kronika życia*.

W Troyes 21 listopada dzięki staraniom Société France-Pologne, Centre départemental de Documentation Pédagogique i ARERS uroczystości kopernikowskie odbyły się w ratuszu. Otwarcie wystawy *Copernic* towarzyszyło przemówienie Pawła Jana Nowackiego.

Informacje z przebiegu obchodów kopernikowskich we Francji, które przekazała nam Susanne Délorme, zostaną uzupełnione i ukażą się w osobnej publikacji ZHNT PAN, zawierającej pełną dokumentację imprez kopernikowskich w świecie.

Zofia Wardęska

KRONIKA KRAJOWA

NOMINACJE PROFESORSKIE

Rada Państwa mianowała profesorami nadzwyczajnymi pracowników Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, docentów Pawła Czartoryskiego oraz Jerzego Dobrzyckiego. Uroczystość wręczenia dyplomów odbyła się w Belwederze w dniu 25 kwietnia 1974 r.